sich das heilpädagogische Schulwesen. In: Behindertenpädagogik in Bayern. 1990. (33) 2, 145-156. *3.* Deutscher Bundestag: Zweiter Bericht der Bundesregierung über die Lage der Behinderten und die Entwicklung der Rehabilitation. Bonn, 1989. 6. *4. Speck, Otto:* System Heilpädagogik. München, 1988. 397-412. *5.* Deutscher Bundestag: Zweiter Bericht der Bundesregierung über die Lage der Behinderten und die Entwicklung der Rehabilitation. Bonn. 1989. 29. *6. Husslein, Erich:* Schule und Unterricht bei Kindern und Jugendlichen mit Verhaltensstörungen, Würzburg, 1983. *7. Husslein, Erich:* Unterrichtsgestaltung in der Schule für Verhaltensgestörte. In: *Goetze, H.*/Neukäter, II. (Hg.): Handbuch der Sonderpädagogik. Band 6. Berlin, 1989. 473-491.

Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest)
Oligofrénpedagógiai Tanszék

A „Tanulási-Klinika”-program a tanulási problémák megelőzéséért, enyhítéséért — gyerekeknek és pedagógusoknak*

MESTERHÁZI ZSUZSA

Az elmúlt 20-30 évben a *gyógypedagógia* (más országokban: speciális pedagógia, külön-pedagógia, rehabilitációs pedagógia, korrektív pedagógia stb.) *hagyományos kompetenciaköre* (amelybe a biológiai, érzékszervi, mozgásszervi, központi idegrendszeri, mentális sérülések folytán speciális nevelést igénylő mintegy 3 %-nyi népesség tartozott) *jelentősen kibővült*. Számos országban a gyermeknépesség további mintegy 10-15 %-át érintő, a mikroorganikus, diszfunkcionális zavarokból, a bio-pszicho-szociális, szociokulturális eredetű személyiségfejlődési rendellenességekből származó *speciális nevelési szükségletek* kielégítése is bekerült a gyógypedagógia segítségnyújtás körébe. Így például a tanulási zavarok, viselkedési-beilleszkedési nehézségek, részképesség-kiesések, általános képességfejlődési eltérések stb. enyhítését, korrigálását, a konfliktusos iskolai pályafutás helyrehozását, a további problémák megelőzését a *fejlesztő technikákban* ekkor már gazdag tapasztalattal rendelkező gyógypedagógia evidenciaként tekintette saját szakmaterülete szerves részének(1).

* A MAGYE XXI. Országos Szakmai Konferenciáján (Kecskeméten), 1993. június 25-én elhangzott előadás

A különböző európai országokban — hogy csak szűkebb környezetünkben maradjunk —, keleten és nyugaton egyaránt (bár más-más tempóban és eltérő feltételek mellett) kezdtek kialakulni azok az intézményes pedagógiai szolgáltatások, amelyek a nehezen tanuló gyermekek (valamint szüleik és tanítóik) megsegítését tűzték ki célul. A változást meggyőzően juttatta kifejezésre pl. a deficit-diagnózisról a fejlesztő-diagnózisra való áttérés, a pszichikus funkciók működését javító fejlesztő technikák elterjedése, a szegregált intézményhálózat mellett az integráló oktatás különböző típusainak a kialakulása, a fogyatékosság újraértelmezésének elméleti problémái.

Statisztikai adatok, pszichológiai vizsgálatok, valamint a tapasztalati tények egybehangzóan megállapítják, hogy *tanulási problémák* akkor is kialakulhatnak, ha egyébként a klasszikus értelemben vett fogyatékossági kritérium — biológiai/organikus sérülés — nem állapítható meg. (Megjegyzendő, hogy a legfejlettebb technikát alkalmazó műszeres vizsgálatok lényegesen finomabb eltéréseket is képesek már kimutatni, mint a rutinvizsgálatok.) A kórokok és tünetek alapján történő tipologizálás mellett (amely mindig az érintett szaktudományok szemszögéből vizsgálja a problémát), előtérbe kerül az egyéni élettörténetben és a szociális környezetben megjelenő individuális probléma-együttes leírása, megoldása (amely mindig az érintett személy/ek szemszögéből közelíti/k meg a kérdést). A *tudományos és az individuális megközelítés* egyaránt jogosult, bár céljuk nem feltétlenül esik egybe. Előző esetben a megismerés, utóbbiban a közvetlen segítő akció dominál. Az elfogulatlanul gondolkodó és cselekvő ember nem választani kíván egyik vagy másik megközelítési mód közül, hanem egyensúlyba kívánja a kettőt hozni.

A fenti megfontolások is hozzájárultak a „Tanulási-Klinika" koncepciójának kialakításakor. Amikor a főiskola (BGGYTF) lehetőséget kapott a világbanki támogatással finanszírozott „Felzárkózás az Európai Felsőoktatáshoz Alap" (FEFA) projektbe való bekapcsolódáshoz, elsőként néhány korszerű, új típusú gyakorlóterep kialakítására vállalkozott(2). Ezek közül az egyik a Tanulási-Klinika (TK)-program. A létrehozásban egy pedagógiai és egy pszichológiai munkacsoport működik együtt. A továbbiakban a *pedagógiai munkacsoport* 1993-95. évi programjáról lesz szó.

A TK-program célja

Az általános iskolás tanulók 10-15 %-ának, illetve az eltérő tantervű általános iskolába áthelyezett valamennyi tanuló életesélyei a különböző szintű és típusú tanulási problémák következtében jelentősen korlátozódnak. Ezeknek a gyerekeknek nyújt preventív és aktív (egyéni) tanulás-terápiás segítséget a

TK-program, különböző szakemberek, valamint a szülők bevonásával. Célja továbbá:

— a tanulási problémák típusainak és szintjeinek megfelelő tanulási technikák kifejlesztése, leírása, a pedagógusok felkészítése ezek alkalmazására,
— a gyógypedagógus (tanár/terapeuta) korszerű képzéséhez új gyakorló terep kialakítása,
— a tanulási képesség-rendszer fejlődési zavaraira és a fejleszthetőségre vonatkozó elméleti és gyakorlati tudás gyarapítása.

A TK szolgáltatásait igénybe vevő gyermekcsoport

A TK azoknak az 5-12 éves (szükség esetén szélesebb korhatárú) gyermekeknek nyújt nevelési, fejlesztési, oktatási, terápiás segítséget, akik az iskolai beváláshoz szükséges képességeik (dominánsan a kognitív és kommunikatív képességek) fejlődésében különböző szintű elmaradást, zavart, akadályozottságot mutatnak és ezzel összefüggésben tanulási problémák jelentkeznek. Pedagógiai szempontból a TK a tanulási problémák alábbi típusaira és szintjeire terjeszti ki szolgáltatásait:

Tanulási nehézségek: átmeneti jellegű problémák, pl. a pszichikus folyamatok egyéni fejlődési tempójából eredő időleges lemaradások. Időben történő beavatkozás esetén a személyiségfejlődést jelentősen nem hátráltatják.

Tanulási zavarok: egyes speciális területeken jelentkező, rövidebb-hosszabb idejű, esetenként tartós fejlődési zavarok, részképesség-csökkenések vagy kiesések, pl. a kultúrtechnikák fokozottan nehezített elsajátítása.

Tanulási akadályozottságok: hosszantartóak, a kognitív és kommunikatív képességek fejlődésének jelentős lelassulásával járnak együtt, az egyéb képességek általános fejlődési ütemét és minőségét kedvezőtlenül befolyásolják.

A megjelölt életkori övezetben három jellegzetes területen jelentkeznek — a pedagógusok számára közvetlenül tapasztalhatóan — a különböző szintű tanulási problémák:

— iskolaérettség kialakulása (a jelző tünetek már az óvodás korban megjelenhetnek, pl. lassúbb fejlődési tempó),

— kultúrtechnikák megtanulása (pl. nehezített kapcsolat a közvetlen tapasztalat és az egyezményes jelrendszerek között),
— a kognitív és kommunikatív képességek alkalmazása az iskolai tanulási folyamatokban, (pl. a fogalmi gondolkodás kialakulásában különféle problémák).

A TK a létrehozók szándéka szerint nem kíván önálló intézménnyé válni. Működési terepe az iskola. Természetesen csak az az iskola, amely meg tudja teremteni a tanulást segítő szolgáltatások feltételeit.

A TK pedagógiai szolgáltatásai, működési területei

Pedagógiai terápia

— pedagógiai (tanulás-) diagnosztikai vizsgálatok csoportos és egyéni tanulási folyamatokban, tanulási eredmények mérése,
— a tanulási képességet fejlesztő és a tanulási technikák megtanítását szolgáló terápiás programok kidolgozása, foglalkozások vezetése,
— tanulási tanácsadás szülőknek és pedagógusoknak

Képzés, továbbképzés, kutatás

— a gyógypedagógusok (tanárok/terapeuták) képzése számára tanegységek, tematikák, képzési anyagok, gyakorlati feladatok kidolgozása,
— a tanulási képesség fejlődésének problémáival és fejleszthetőségének lehetőségével foglalkozó kutatás folytatása(3).

A TK működési feltételei között a gyógypedagógus felkészültsége a legfontosabb. A főiskola (BGGYTF) mind az alapkézésben, mind a posztgraduális képzésben megkezdi a tanulási terápiában kompetens szakemberek felkészítését(4).

Irodalom

1. Mesterházi Zsuzsa: A gyógypedagógus-képzés átalakulásáról. In: *S. Faragó Magdolna* (szerk.): Tanárképzésünk megújítása. Felsőoktatási Koordinációs Iroda. Bp 1993. 83-88 *2. Mesterházi Zsuzsa* (szerk.): A gyógypedagógus-képzés integrálása a budapesti egyetemi szövetségbe és az európai egyetemi standardokhoz igazított egyetemi képzési szint kiépítése (FEFA-pályázat, BGGYTF és ELTE, 1992. Felelős vezetők: *Dr. Illyés Sándor* főigazgató és *Dr. Vékás Lajos* rektor) *3. Mesterházi Zsuzsa:* Pedagógiai szempontú közreműködési javaslat a FEFA-programban tervezett „Tanulási-Klinika" létrehozásához. (BGGYTF, belső munkaanyag, 1993. 5) *4. Mesterházi Zsuzsa* (szerk.): A gyógypedagógus-képzés képesítési feltételei. (BGGYTF, belső munkaanyag, 1992. 12)